

Valguse kaja

SELLES NUMBRIS:

- MEIE TEGEMISED
- JUHT- JA ABIKOER
- MEDITSIIN
- HUVITAVAT
- AGA MIDA TEAD SINA...?
- PERSOONILUGU
- LOOMING
- NALJAD ELUST ENESEST

Hea lugeja!

Hoiad oma käes sügis-talvist Valguse Kaja numbrit.

Eelmise numbri ilmumisest on möödunud pool aastat. Suvel toimus Eesti Pimedate Liidus ja liikmesühingutes palju toredaid ettevõtmisi, mis on kajastatud Eesti Pimedate Liidu kodulehel. Jätame need sündmused kõikide osalejate kaunisteks mälestusteks.

Käesolev ajakiri kajastab sündmusi ja tegemisi, mis on aset leidnud alates sügise saabumisest.

1964. aastal tegi USA president Lyndon Johnson ettepaneku kuulutada 15. oktoober rahvusvaheliseks valge kepi päevaks.

Sellel päeval selgitavad nägemispuudega inimesed ühiskonnale oma probleeme ja puudest tingitud vajadusi.

EPL-is ja tema liikmesühingutes toimus selle päeva raames palju olulisi ettevõtmisi, mille kohta saad lugeda rubriigis Meie tegemised.

Eelmises ajakirjas lubasime, et lisandub rubriik Persoon ning meil on hea meel, et esimene persoonilugu selle rubriigi seekordses numbris avab.

Ootame Teie häid mõtteid, naljakaid lugusid ja loomingut!

Head lugemist!

Valguse Kaja toimetus

Vabandame eelmises numbris lk. 15 artiklis „Koer - inimese uhkus” ilmunud vea pärast. Parandus - Juhtkoera saamiseks peab inimesel olema sügav nägemispuue.

Väljaandja:

Eesti Pimedate Liit MTÜ
Raua 1
10124 Tallinn
Kontaktisik: Mari Sepp
projektijuht@pimedateliit.ee
+372 551 1619

Toimetuse kolleegium:

Juta Adams
Mirja Räpp
Kai Kuusk
Mari Sepp
Aleksander Lobanov
Kujundaja: Tarvo Kaspar Toome
Suur esikaanefoto: Mari Sepp
Väike esikaanefoto: Gianna Leiten

Sisukord

MEIE TEGEMISED

Rahvusvahelise valge kepi päeva tähistamine <i>Mari Sepp</i>	4
Juubelihõngu Pärnust <i>Juta Adams</i>	6
Punktkirja arengust, kasutamisest ja konkursist <i>Anne Kõiv</i>	8
Juubelihõnguline valge kepi päev Põhja-Eesti Pimedate Ühingus <i>Mirja Räpp</i>	10

JUHT- JA ABIKOER

Eesti juhtkoerte võistlus- ja treeningpäev <i>Kai Kuusk</i>	11
---	----

MEDITSIIIN

Võrkkesta irdumine <i>Mari Parksepp</i>	13
---	----

HUVITAVAT

Valgest kepist <i>Mirja Räpp</i>	15
E-aken maailma <i>Artur Räpp</i>	16
Eesti punktkirja käsiraamatu koostamisest <i>Vello Vart</i>	18
Streigist, demokraatiast, päikesest ja Euroopa Pimedate Liidu euroasjade komisjoni koosolekust <i>Monica Lõvi</i>	19
Euroopa Pimedate Liidu seminar „Ettevõtjate nägemus” <i>Mari Sepp</i>	22

AGA MIDA TEAD SINA...?

Küsitlus „Kas oled kohanud pimedat inimest ja milline mulje jäi?” <i>Kai Kuusk</i>	23
--	----

PERSOONILUGU

Rõõmu teeb, kui unistus täide läheb <i>Mirja Räpp</i>	24
---	----

LOOMING

Ma värvisin värve unenäos <i>Annika Maddi</i>	27
Usuvad, ei usu... <i>Mirja Räpp</i>	30

NALJAD ELUST ENESEST

Kontakt <i>Anneli Lõhmus</i>	31
„Näppamine” <i>Anneli Lõhmus</i>	31

Valge kepi päeva tähistamine

Mari Sepp

Eesti Pimedate Liit korraldas 16. oktoobril 2012. aastal rahvusvahelise valge kepi päeva raames tööhõiveseminari Tallinnas Mustpeade Majas.

Tööhõiveseminari esimese ettekande „Nägemispuudega inimestele tööd andvate ettevõtete tutvustus” tegi Lõuna-Eesti Pimedate Ühingu esimees ja EPL-i juhatuse aseesimees Eva Kirillova. EPL-i pikaajaline juhatuse esimees Ago Kivilo rääkis nägemispuudega inimestele tööd andvate ettevõtete ajaloost. Käesoleval hetkel nägemispuudega inimestele tööd andvaid ettevõtteid tutvustasid Natalja Fedotova MTÜ-st Pimedate Töökeskus Hariner, Fred Üprus OÜ-st Epitar ja Poliina Norenko Visiitplus OÜ-st.

Teise ettekande tegi Janne Jerva, kes rääkis töötamist toetavatest tugisüsteemidest. Janne Jerva on Eesti Pimedate Liidu haridus- ja rehabilitatsioonikomisjoni esimees.

Ülevaate tööturuteenustest andis Sotsiaalministeeriumi tööturuosakonna peaspetsialist Mari Väljaots.

Tööhõiveseminari lõpetas SA EPI Fond juhataja Genadi Vaher, kes tegi ettekande ajutise ja püsiva töövõimetusskeemi muutmise vajalikkusest.

Pärast tööhõiveseminari lõppu algas päeva pidulik osa.

Eesti Pimedate Liit tunnustas ja tänas asutusi ning organisatsioone, kes on

aasta jooksul oma tegevusega andnud olulise panuse nägemispuudega inimeste elukvaliteedi tõstmisel, rehabiliteerimisel, hariduse ja kultuuri edendamisel ning ühiskonnas tuntuse suurendamisel.

„Aasta tegu 2012“ laureaadid on:

- Swedbank AS – esimestele sularahaautomaatidele kõneliidese ja pimedatel nende käsitlemist hõlbustavate abivahendite paigaldamise eest;
- Eesti Pimedate Raamatukogu ja Iceit Teenused OÜ – Veebiraamatukogu loomise eest;
- Tartu Emajõe Kool ja Eesti Keele Instituut – „Eesti punktikirja käsiraamatu“ koostamise ja väljaandmise eest, tunnustades erilisel tööd sihiteadlikult juhtinud Emajõe Kooli direktorit Arvo Pattakut;
- SA Teaduskeskus Ahhaa – Tallinnas näituse „Dialog pimeduses“ korraldamise eest;
- Eesti Televisioon – heategevussaate „Jõulutunnel“ valmistamise eest, tunnustades erilisel saatejuhti Margus Saart.

*Tunnustused „Aasta tegu 2012”. Tuntud keraamiku Georg Bogatkini loodud küünlajalad.
Foto: Mari Sepp*

Juubelihõngu Pärnust

Juta Adams

Juubelikoor. Foto: Piret Ermel

2012. aasta oktoobrikuu oli Pärnu Pimedate Ühingul igati sündmusterohke. Tähistasime rahvusvahelist valge kepi päeva ja juubelihõnguline on ka meie ühingu järjepidev tegevus. Nimelt täitus 60 aastat pimedate elu organiseeritud tegevusest Pärnumaal.

Läbi erinevate ajastute ja riigikordade on nägemisinvaliide ehk tänapäevaselt öeldes nägemispuudega inimesi koondavad üksused kandnud erinevaid nimetusi, aga eesmärk on olnud ikka üks ja seesama: aktiveerida ja motiveerida nägemise kaotanud inimesi kodudest välja tulema, kaasata neid ühiskonnaelu erinevatel tasanditel läbi tööalase rehabilitatsiooni ning tagada hariduse kättesaadavus.

Valge kepi päeva otsustasime sel aastal

läbi viia Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis, kus õpitakse sotsiaaltöö korraldust ja rehabiliteerimisega seonduvat. Toimus infopäev koos praktiliste töötubadega. Niisugune otsene kokkupuude nägemise kaotanud inimestega aitab tõsta ühiskonna teadlikkust puudespetsiifilistest erivajadustest ja võimalustest elada täisväärtuslikku elu.

See oli päev, kus jagasime infot oma ühingust väljapoole.

Nägemispuudega inimestele endile oli aga suunatud infopäev, kus tutvustati ja tutvuti nägemisabivahenditega. Külas oli abivahendite pakkuja Silmalaegas. Omavahel kogemusi jagades ja abivahendeid ise katsudes ja proovides julgustati hiljuti

nägemise kaotanud inimesi neid ka igapäevaselt kasutama, et paremini oma eluga toime tulla.

Kuna Pärnu Pimedate Ühingu on Lääne-Eesti Pimedate Ühingu õigusjärglane, siis on ka organisatsioonil väga pikaajalised traditsioonid. Läbi aastakümnete on mängitud pimedate ühingu kabet ja malet. Mängud toimuvad pimedatele kohandatud laudadel. Kuna maletajaid on vähe, siis seekord toimus kabeturniir kauaaegse kabe- ja malemängu eestvedaja Ilmar Taali mälestuseks. Turniir toimus Põhja-Eesti Pimedate Ühingu ja Pärnu Pimedate Ühingu kabetajate vahel. Juhatuse liige Piret Ermel andis lühiülevaate Ilmar Taali elust ja tegevusest. Kes teda mäletasid, rääkisid ka omalt poolt Ilmar Taali positiivsest ellusuhtumisest ja tema suurest energiast nägemisinvalidide elu organiseerimisel.

Ürituste finaali oli pidulik koosviibimine restoranis Embecke, kus tähistasime rahvusvahelist valge kepi päeva ja ühingu juubelit.

Seekord ei korraldatud juubeli puhul ajalookonverentsi.

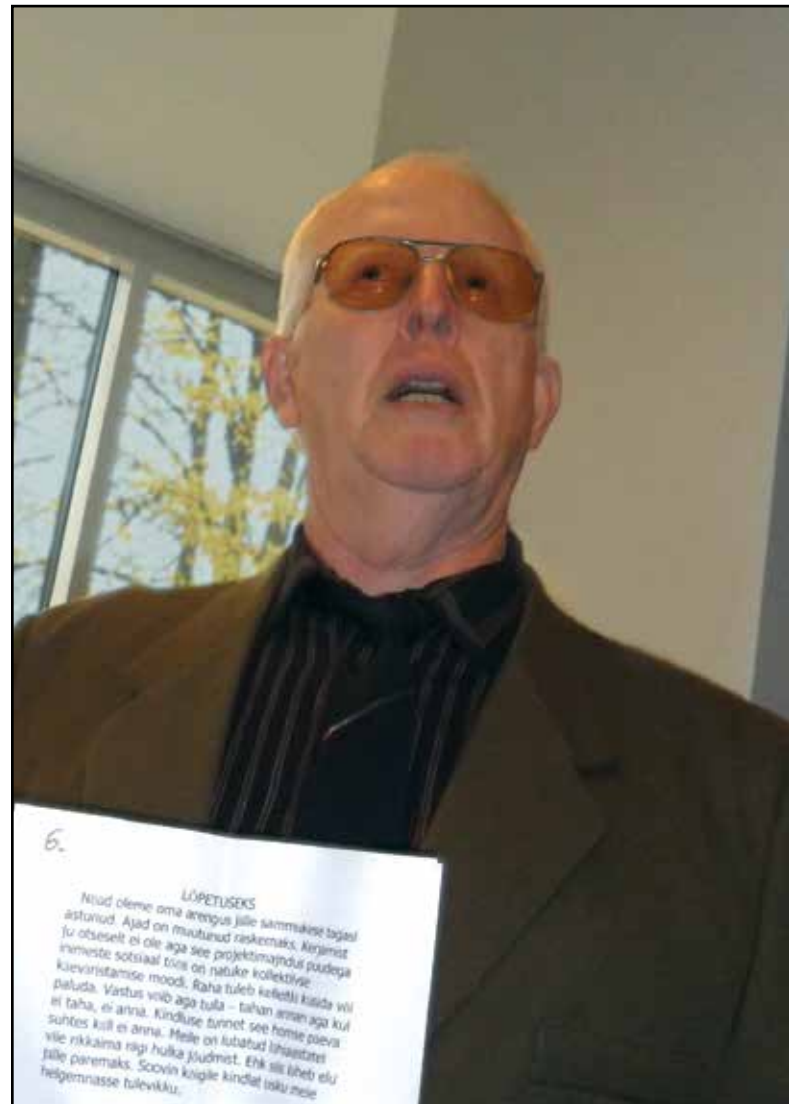
Külalisteks olid kutsutud esindajad Pärnu Linnavalitsuse Sotsiaalosakonnast, Eesti Pimedate Liidust, Läänemaa Nägemisvaegurite Ühingust ja Saaremaa Pimedate Ühingust. Ühtekokku 65 sõbralikku peolist.

Avasõnad öeldud ja tervitused vastu võetud, kuulati ülevaadet pimedate elu organiseeritud tegevuse algaastatest ning jõuti ka tänasesse päeva.

Põhjaliku ettekande ajaloost tegi ühingu juhatuse liige Mart Juhanson, kes on selle organisatsiooni liige juba 1966. aastast.

Meie kõige staažikamad liikmed on Mare Kurvits 1956. aastast ja Vello Luigemaa 1959. aastast, kes tänaseni ühingu tegevuses aktiivselt kaasa löövad.

Pärnu Pimedate Ühingu tänukirja ja

Mart Juhanson'i ettekanne. Foto: Piret Ermel

meene pälvisid kõik, kelle panus läbi aastakümnete on ühingu tegevust edasi viinud.

Ametliku osa lõpetas üllatus – lavale kogunes 16-liikmeline juubelikoor, kes oli spetsiaalselt juubeliürituseks kaks laulu ära õppinud. Aitäh neile!

Seltskondliku osa sisustas oma lauludega meie paljude lemmikhääl Jüri Homenja.

Meie ühingu rõõmsameelne ja kirev seltskond koondab nägemise kaotanud inimesi väga erinevatelt erialadelt ja annab igapäevase võimaluse elada täisväärtuslikku elu.

Oska vaid ise elust rõõmu tunda ja seda rõõmu teistega jagada!

Punktkirja arengust, kasutamisesest ja konkursist

Anne Kõiv, Tartu Emajõe Kooli tüflopedagoog-metoodik

Tänapäeval, mil enamik nägemismeele kasutamisevõimalustest ilma jäänud inimesi omandavad kaasaegsed infokommunikatsioonitehnoloogia kasutamise võimalused, arvatakse tihtipeale, et milleks veel see „kiviaegne“ punktkiri.

Siiski annab punktkirjaoskus inimesele palju juurde. Nahatundlikkusmeele kasutamine annab võimaluse lugeda punktkirjas raamatuid, teha märkmeid, tähistada vajalikke objekte punktkirjas, lugeda infot ravimikarpidelt, liftides ja ka kaasaegselt arvutiga ühendatud punktkirjakuvarilt. Keskkonda sõrmede abil uurides areneb sõrmede tundlikkus ja seoses sellega parem keskkonna mõistmine.

Teadaolevalt on sõrmede abil tunnetatavaid kirjutisi pimedatele valmistatud juba 16. sajandil. Tähti vooliti õhukesest puuliistust või uuristati need paksemasse puutükki. Selliseid tähti oli raske lugeda ja peagi lõpetati sellise kirja kasutamine. Laiemalt hakati 18. sajandil prantslase Valentin Haüy eestvõttel kasutama ladina tähtede vajutamist paksemasse paberisse. Reljeefsete tavakirja tähtede lugemine oli siiski väga aeglane. Haüy 1784. aastal asutatud pimedate koolis Prantsusmaal katsetati Barbieri sõdurite jaoks väljatöötatud nn öökirja, kus tähti esitati 14 punkti erinevate kombinatsioonide abil. Seegi kiri oli raskesti tunnetatav, sest tähed ei mahtunud sõrmeotsa alla. Barbieri kirja baasilt töötaski Louis Braille Pariisi pimedate koolis õppides 1825. aastal välja

tänapäevani kasutatava punktkirja (Braille kirja ehk braikirja).

Punktkirja eeliseks võib pidada asjaolu, et see ei nõua pidevat tehniliste vahendite kaasaskandmist. Staažikamate punktkirjakasutajatega vesteldes olen ka kuulnud, et kuulamisega võrreldes on sõrmede abil lugedes teksti mõistmine parem ja sügavam.

Suurbritannias läbi viidud uuringute kohaselt on punktkirja lugemine umbes kaks korda aeglasem kui tavakirja lugemine. See on tingitud asjaolust, et punktkirjalugeja peab sõnu aimama tähti ükshaaval uurides, aga nägija haarab korraga silmadega tervet sõna. Täheldati siiski, et teksti mõistmine pole oluliselt aeglasem.

Punktkirja lugemist on uuritud ka Eestis. Belgia Leuveni ülikooli doktorant Anneli Veispak uuris erinevaid punktkirja lugemisega seotud aspekte. Uuringus osales 13 punktkirja ja 13 tavakirja lugevat õpilast. Tulemuste põhjal võib öelda, et lugemise õigsuse poolest ei ole punktkirjalugejad oluliselt ebatäpsemad kui nägijad tavakirja lugemisel. Verbaalse lühimälu, sõna häälikulise koostise, auditiiivse informatsiooni töötlemise ja kõnetaju testides näitasid punktkirjalugejad isegi rohkem või vähem paremaid tulemusi kui nägijad. Lugemiskiirus oli mõistagi punktkirjalugejatel oluliselt (kuni 2.8 korda) aeglasem.

Lõpuks mõni rida ka punktkirjakonkursist. Traditsiooniliselt kuulub Tartus igal sügisel oktoobrikuus

Punktkirjas raamat. Foto: Janek Tischler

toimuva pimedate nädala kavasse ka mõõduvõtmise punktkirja lugemises ja kirjutamises. Nii ka sel aastal. 17. oktoobril 2012 viidi Lõuna-Eesti Pimedate Ühingu ruumes läbi punktkirjakonkurss Lõuna-Eesti nägemispuudega inimestele. Osalejaid oli kümme, neist kuus Tartu Emajõe Koolist. Uudsenäin korraldati konkurss seekord kahes vanuseastmes, sest osales ka nooremate klasside õpilasi. Nagu tavaliselt, koosnes konkurss ka seekord kahest osast: kirjalik viiest osast koosnev ülesanne ja lugemisülesanne. Kirjaliku osa ülesannete koostamisel peetakse silmas, et need oleksid huvitavad ja arendavad ning nõuaksid veidi ka mõtlemist. Vastuseid hindasid Jelena Kudrjašova Lõuna-Eesti Pimedate Ühingu ja Marika Kaljuste ning Anne Kõiv Tartu

Emajõe Koolist.

Nüüd siis tulemustest. Tublim kirjutaja-lugeja nooremas vanuseastmes oli Emajõe Kooli VI klassi õpilane Margus Ojaots. Vanemate punktkirjakasutajate grupis hinnati eraldi kirjutamisülesannete täitmist ja lugemist. Kirjalike ülesannete vastuste hindamisel võeti arvesse vastuste õigsust ja ka vastamise aega. Parimad tulemused saavutasid Emajõe Kooli XII klassi õpilane Robert Lätt, IX klassi õpilane Mirjam Liivak ja Arno Müür. Lugemisülesande puhul arvestati lugemise kiirust ja õigsust. Parimad olid Mirjam Liivak, Helina Põim, Maret Reinmägi ja Robert Lätt.

Loodetavasti aitab punktkirjakonkursside läbiviimine punktkirjaoskust elus ja au sees hoida.

Juubelihõnguline valge kepi päev Põhja-Eesti Pimedate Ühingu

Mirja Räpp

Põhja-Eesti Pimedate Ühingu tähistati 15. oktoobril rahvusvahelist valge kepi päeva, millele vajutas sel korral omanäolisuse pitseri käimasolev ühingu 90. juubeliaasta.

Keskpäevast kuni õhtutundideni välja olid ühingu Tondi tänav 8a asuva maja ukсед valla kõigile huvilistele. Läbi eriilmeliste väljapanekute, ettevõtmiste ja esitluste sai igaüks tutvuda ühingu igapäevaelu ja tegemistega. Tutvustati pimedate ja nägemispuudega inimeste abivahendeid, punktkirja ja arvuti kasutamist võimaldavaid moodsaid suurendus- ja kõneprogramme ning valge kepi ja juhtkoera abil liikumist. Räägiti tänapäevastest nägemispuudega inimeste õppimis- ja töötamisvõimalustest. Nii silmade kui ka kätega sai vaadata nägemispuudega inimeste poolt loodud keraamikataieste näitust ja käsitöösemetel väljapanekut. Mittetulundühing Kakora tutvustas uut reljeefset Tallinna kaarti. Eks ole ju pimedate inimeste puhul oma sõrm ikka kuningas, sest tõeline arusaam ümbritsevast tekib nägemise puudumise korral eelkõige just kompimise abil. Kõik huvilised said

anda oma panuse ka kangastelgedel kaltsuribadest kootava ühingu juubelivaiba valmimisse.

Kella neljaks oli ühingu saal tihedasti rahvast täis, sest siis algas päeva üks kõrghetki. Nimelt tutvustati ühingu maja renoveerimise eelprojekti. Ühingu esimees Kristiina Peetsalu rääkis lühidalt ühingu majas kavandatavatest ehitustöödest ja tulevikuplaanidest. Sai vaadata ja katsudagi, milline hakkab meie armas vana maja välja nägema siis, kui kõik projektis ette nähtud ümberkorraldused on suudetud ellu viia. Niisuguse projekti valmimine sai võimalikuks tänu eelmise aasta lõpus Eesti Televisiooni heategevussaatel „Jõulutunnel“ eestimaalaste poolt annetatud suurele rahasummale. Kuna nüüd on olemas projekt, saab juba hakata edasi liikuma ja erinevatest võimalikest allikatest projekti praktiliseks teostamiseks raha juurde küsida. Järgnesid õnnitlused ja tänuavaldused neile, kes meile toeks olnud. Ühingu piduliku 90. juubeliaasta hõngulise valge kepi päeva lõpetas meeleolukas kontsert, kus astusid üles ühingu lauljad ja pillimehed.

Eesti juhtkoerte võistlus- ja treeningpäev

Kai Kuusk

Sihtasutus Juht- ja Abikoerte Kool korraldas koostöös MTÜ Eesti Juhtkoerte Kasutajate Ühinguga järjekordse Eesti juhtkoerte võistlus- ja treeningpäeva, et välja selgitada selle aasta parimad tandemid, kes esindaksid meid tänavusel Soome maavõistlusel.

Eestis said juhtkoerte maavõistlused alguse koostöös soomlastega, kes jagasid omapoolseid kogemusi ja õpetusi Eesti treeneritele ja kasutajatele (esimene maavõistlus toimus 1995. aasta augustis Eestis Rakke alevis Lääne-Virumaal). Tollal alguse saanud ühine üritus kestab tänaseni. Et pidada maha Soome maavõistlus, tuleb enne välja selgitada kaks Eesti parimat, kes esindavad Eestit Soomes.

Eesti juhtkoerte võistlused toimusid tänavu 11. septembril Tartus, kuhu oli kokku tulnud ei rohkem ega vähem kui seitse tandemit. Kõik loomulikult võistlusrajale minna ei soovinud - juhtkoerakasutajad said võimaluse valida kergema ja raskema raja vahel (võistlus- ja treeningrada).

Tänavune Eesti võistlusrada koosnes kahest osast. Üks oli takistusrada ja teine tavaline linna tänavail tandemi koostöö hindamine. Takistusrajal oli takistuseks metallist ehitusvõrk, mis piirab ligipääsu ehitusalale. Juhtkoera ülesandeks oli mööduda takistusest paremalt poolt, kõndida mööda autoteed ning takistuse lõppedes pime turvaliselt tagasi kõnniteele viia. Juhul, kui koer ei läinud paremalt mööda, sattus tandem tupikusse ja sealt pidi juhtkoer koostöös kasutajaga leidma väljapääsu

Janet ja Jessy. Foto: Gianna Leiten

tagasi rajale.

Esikolmikusse tulid järgmised paadid:

1. Marika Lihtne ja Donna
2. Kaili Mikk ja Jessy
3. Gerli Kangur ja Mathias

Marika Lihtne, kes oli Donnaga mõned aastad võistlus- ja treeningpäevadest eemal olnud, kommenteeris võitu järgmiselt: „Loomulikult on mul hea tunne, et Donna kiita sai. Ta on ikka väga tubli ka. Mul on viimasel kolmel aastal olnud üsna vähe võimalust temaga liikuda, aga vähesest töötegemisest hoolimata on ta siiski väga täpne ja hoolas oma töös. Ma võin tema peale täiesti kindel olla ja usaldada ennast tema hoolde jõudmaks punktist A punkti B.” Ta lisas: „Sel aastal oli võistlusrada üsna

Jessy ajab koeraasju. Foto: Gianna Leiten

raske. Meie jaoks vähemalt. Sest mitmes kohas on olukordi, mida meil Pärnus ei ole ja mida mul ei ole olnud vaja Donnalt nõuda. Ja ma tahan ka ära mainida, et paaris kohas tehtud vead olid sellepärast, et käsklused, mida kasutatakse, on natuke erinevad ja kui treener, kes hindas Donna tööd, andis meile ühe käsu, siis Donna ei osanud sellega midagi teha, sest me oleme harjunud sellistes kohtades kasutama teist käsku. Aga ega sinna midagi teha saa vist, sest treenerid on ju erinevaid ja erinevad treenerid kasutavadki erinevaid käskke. Aga üldiselt oli sel aastal üsna asjalik rada ja võistlus.”

Kuigi Marika ja Donna olid esimese kahe parima hulgas ja sellega taganud endale võimaluse esindada Eestit Soomes, ei soovinud Marika Soome Maavõistlustest osa võtta ning selle tulemusena nihkus järjekord automaatselt edasi ja Soome läksid Kaili Mikk ja Jessy, kes saavutasid Soomes 4. koha ja Gerli Kangur koos oma noore juhtkoera Mathiasega, kes saavutasid 6. koha. Gerli Kangurilt uurisime, kuidas ta hindab tänavusi võistlusi ja mis olid Eesti ja Soome radade erinevused. Gerli tõdes, et tänavuste Eesti ja Soome võistluste

rajad olid tõesti erinevad. „Eesti rajal näiteks ei olnud vasaku ääre hoidmist, mis pärast Soomes käies kätte maksis. Muidu olid rajad väga realistlikud ja ei olnud midagi, mida tavaliselt tänavatel ei esineks. Saavutasime seekord viimase koha. Koer on ka muidugi alles noor ja me pole veel aastatki koos kõndinud. See võistlus oli tõesti proovilepanek ja kogemuste korjamine. Mathias on väga tubli noor juhtkoerahakatis. Eks aastatega tulevad ka paremad tulemused ja kooskulgemine. Kõik, mis koeraga koos ette võetakse, muudab teda ainult paremaks ja sotsialiseeritumaks.” SA Juht- ja Abikoerte Kooli juhataja Mati Malm kommenteeris Soome rada järgmiselt: „Võistlus oli üles ehitatud selliselt, et erinevatel võistlejatel tuli sama marsruut läbida eri suundades. Kolm võistlejat ühes suunas ja kolm võistlejat teises suunas. Need võistlejad, kes alustasid oma marsruuti maante poolelt linna servas, olid raskemas seisus kui kõnniteedega asustatud poolelt tulijad, sest esimeseks ülesandeks oli maantee ristmikul sisselõike tegemine ning juhendaja käskluse ootamajäämine. Nii Gerli koer Matu kui Läti noormes Aleksei koos Teodorsiga tahtsid ilma sisselõiketa otse ristmikku ületada. Kindlasti oleks kõigi jaoks konkreetsem olnud rada ühte pidi läbida, kuid tavapärasest suurem osalejate arv seadis ajalised piirid.”

Selleaastastel Soome Maavõistlustel osalesid esimest korda ka Läti juhtkoerad, kes vaatamata sellele, et nad on alles lapsekingades, saavutasid häid tulemusi. Soome maavõistluste lõplik üldarvestus: I ja III koht soomlased, II ja V koht lätlased, IV ja VI koht eestlased.

Parim Eesti juhtkoera ja kasutaja paar on olnud Kaili Mikk ja Dora, kes 2004. aastal Tallinnas esimeseks tulid.

Täpsemalt saad lugeda:

Võrkkesta irdumine

Mari Parksepp

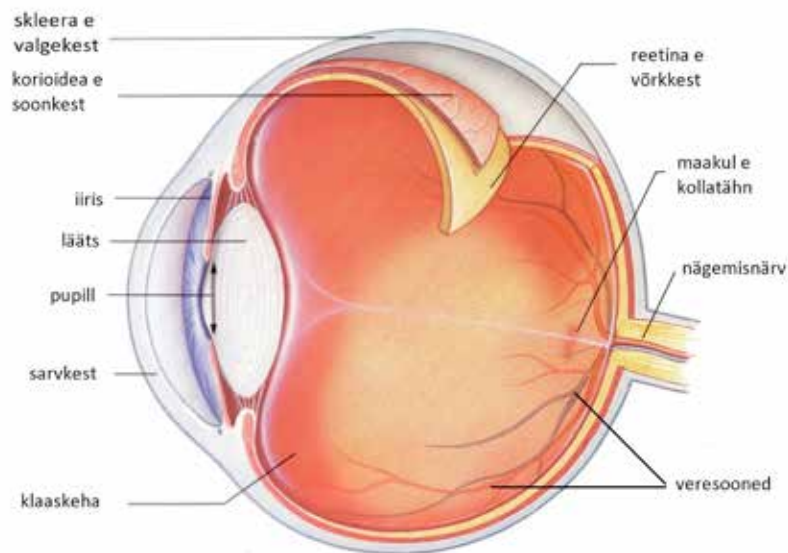
Võrkkest on teatud rakkude kiht, mis vooderdab silma seestpoolt. Võrkkest, mida nimetatakse ka reetinaks või nägemiskestaks, on närvisüsteemi osa. Võrkkestal on omakorda mitmeid olulisi alasid nagu näiteks maakul ehk kollatähn, mis on teravalt nägemise piirkond. Võrkkestas asuvad fotoretseptorid võtavad vastu valgusimpulsse ja saadavad need ajule n-ö „ümbertöötuseks“. Võrkkesta kahjustuse korral aga valgusest tulenev info ajuni ei jõua ja inimene ei näe.

Võrkkesta irdumiseks nimetatakse protsessi, kui võrkkest eraldub silmapõhja (soonkesta) küljest. Võrkkesta irdumisel võivad olla mitmesugused tekkemehhanismid, millest sagedasemaid on kolm.

- Rhegmatoogeenseks reetina irdumiseks nimetatakse seda, kui võrkkestas asuva rebendi kaudu liigub vedelik reetina alla ja tõstab reetina üles.
- Traktsiooniga reetina irdumine tekib juhul, kui klaaskehas ja reetina pinnal olevad sidekoelised väädid tõmbavad reetina lahti.
- Eksudatiivne reetina irdumine tekib silma või ka süsteemse põletikulise või kasvajalise haiguse tüsistusena. Sellisel juhul võrkkestas ja klaaskehas primaarseid muutuseid ei ole.

Riskitegurid

Võrkkesta irdumise esinemissagedus on umbes üks 10 000-st ja sellel on mitmesuguseid riskitegureid. Üks

Joonis 1. Silma anatoomia.

levinumatest on lühinägevus ehk müopia. Lühinägevuse korral on silmamuna keskmisega võrreldes suurem ning võrkkest seetõttu hõredam ja hapram. Samuti esineb lühinägelikes silmades sagedamini võrkkesta kaasasündinud arenguhäireid (degeneratsioonid). Olulised riskitegurid on perekondlik eelsoodumus, varasem silmasisene operatsioon (nt katarakti operatsioon) ja võrkkesta irdumine teises silmas. Mõistetavalt on riskifaktoriteks erinevad silmatraumad - nii läbistavad kui ka „tõmbid“ traumad, nagu löök vastu silma. Samuti võivad võrkkesta irdumisega olla seotud erinevad haigused, nagu võrkkesta haigused (nt reetina degeneratsioonid), silma primaarsed (nt melanoom) ja metastaatilised kasvaja, põletikulised haigused (nt sarkoidoos, põletikuline soolehaigus), ka süsteemsed haigused, mis haaravad silma (diabeet, neeruhaigused) ning mitmed infektsioonid (toksokariaas, toksoplasmoos, borrelioos, süüfilis).

Sümptomid ja kliiniline pilt

Võrkkesta irdumise esmasteks sümptomiteks on valgussähvatused, mis tekivad klaaskeha irdumisel reetina küljest. Normaalselt on klaaskeha kinnitunud nägemisnärvile ning reetina veresoonte külge. Seoses vanusega hakkab klaaskeha struktuur muutuma ja ta tõmbub kokku, mille tulemusena tuleb ta reetina küljest lahti. Kui klaaskeha irdub, võib ta reetinast tüki kaasa rebida ning tekib võrkkesta rebend. Sellega kaasnevalt võib esineda ka veresoonte vigastus ja klaaskeha sisene verevalum. Klaaskehasse võivad tekkida hägused ehk „hõljumid“, mis on erineva kuju ja suurusega. Ka võrkkesta enda küljest ära rebenenud tükki näeb patsient musta täpina. Võrkkesta irdumine tekitab vaatevälja defekti, kuna irdunud võrkkestaga inimene ei näe. Sageli kirjeldavad patsiendid „musta kardina“ ilmumist silma ette. Esialgne vaatevälja defekt võib süveneda seoses irdunud reetina laienemisega. Kui irdumine haarab ka maakula, on patsiendi nägemisteravus drastiliselt halvenenud. Olulisena tuleb märkida, et võrkkesta irdumisega ei kaasne valulikkust.

Eelpool kirjeldatud haigusnähtude - nagu sähvimine, mustade täppide ja varjustuse tekkimine – korral peaks inimene esimesel võimalusel silma(valve)arsti juurde pöörduma. Kui esineb ainult reetina rebend ja võrkkest on veel omal kohal, on võimalik rebendi ümber laserravi teha.

Ravi

Võrkkesta irdumise korral puudub konservatiivne ehk mittekirurgiline ravi. Operatiivsel ravil on mitmeid viise.

Üks neist on paisuva gaasi süstimine silma sisse – võimalik ainult juhul, kui reetina irdumine on väike ja võrkkesta rebend on silmamuna ülaosas. Sellist meetodit siiski on võimalik rakendada harva.

On kaks operatsioonitehnikat, mille kasutamine sõltub indiviidist.

- Vitrektoomia on kirurgiline protseduur, mille käigus eemaldatakse silma klaaskeha ning tühjaks jääv klaaskehauruum täidetakse silikoonõli, õhu või paisuva gaasiga, et suruda võrkkest oma koha peale tagasi. Seda võib nimetada ka seesmiseks tamponaadiks. Et vähendada tüsistuste riski, tuleks silikoonõli silmast eemaldada 2-8 kuu pärast. Õhk ja paisuv gaas asenduvad aja jooksul silmamuna poolt toodetud vesivedelikuga.
- Teiseks kirurgiliseks meetodiks on tsirklaaž, mil ümber silmamuna paigaldatakse lihaste alla silikoonpael ja rebendi kohale lisavajutiseks plomm, et väline vajutis suruks reetina oma kohale tagasi. Seda nimetatakse ka väliseks tamponaadiks.

Nagu meditsiinis alati, nii ka võrkkesta irdumise ravil võivad olla tüsistused. Kirurgiliste protseduuride võimalik tüsistus on põletiku tekkimine, mille raskus võib varieeruda kergest limaskestast põletikust kuni raske silmasisese põletikuni ehk endoftalmiidini. Risk endoftalmiidi tekkeks on umbes 0.05%. Välise tamponaadi korral võib esineda nn äratõukereaktsioon silikoonpaela kui mittekehaomase võõrkeha vastu.

Ravi tagajärjeks võib olla silma siserõhu tõus, kuna klaaskeha asendaja (nt silikoonõli) võib tekitada silmas normist suuremat rõhku, takistades tavapärasest vesivedeliku äravoolu silmast. Samuti võib silikoonõli kahjustada sarvkesta sisepinda ning seeläbi põhjustada sarvkesta hägunemist. Ka peab arvestama, et klaaskeha asendajad (silikoonõli ja

paisuv gaas) võivad soodustada katarakti progresseerumist. Ning viimaks peab arvestama silma optika muutusega - silikoonõli klaaskeharuumis võib lisada umbes +6 dioptrit (nt patsiendil, kes varasemalt kasutas kaugele vaatamiseks prille -3, peab nüüd opereeritud silma ees kandma klaasi +3). Skleera tsirklaaž aga võib „lisada“ -3 dioptrit (nt patsient, kes kasutas varasemalt kaugele vaatamiseks prille -3, peab nüüd hakkama opereeritud silma ees kandma klaasi -6). Artiklis toodud arvvaartused on ligikaudsed ja võivad erineda sõltuvalt kasutatud operatsioonitehnikast, materjalist ja inimese enda individuaalsetest eripäradest.

Prognoos ja ennetus

Ligikaudu 90% juhtudest õnnestub operatiivse raviga saavutada anatoomiline paranemine, see tähendab, et võrkkest asetub oma kohale tagasi. Nägemise paranemine sõltub sellest, kas maakul oli operatsioonieelselt irdunud. Reetina irdumise korral hakkavad fotoretseptorid pöördumatult hävima. Sellest tulenevalt on oluline ajafaktor – mida kiiremini opereeritakse (esimesel võimalusel pärast diagnoosi panekut), seda paremad on ravitulemused. Kõige tähtsam faktor, mis mõjutab operatsioonijärgset nägemist, on inimese varasem nägemise teravus. Ravimata juhtudel on väga suur risk jääda pimedaks. Hilised operatsioonid nägemist ei taasta.

Võrkkesta irdumist ei ole paraku võimalik täielikult ennetada, küll aga võiksid riskigruppi kuuluvad inimesed vältida kontaktporti (nt poks) ja suurte raskuste kandmist ja tõstmist. Samuti ei ole soovitatavad jõusaalis harjutused, mis on suunatud ülalt alla ja alt üles. Normaalse sünnitus ei põhjusta reetina irdumist ja keisrilõikeks ei ole silmahaiguste tõttu ühtegi näidustust.

Valgest kepist

Mirja Räpp

Läbi ajaloo on nii nägijad kui ka pimedad inimesed kasutanud liikumise lihtsustamiseks mingisugust keppi. Eriti oluline on kepp iseseisvaks ja ohutuks liikumiseks muidugi pimedale inimesele. On teada, et 19. sajandil kasutas näiteks punktkirja looja Louis Braille linnas liikumiseks rotangist keppi.

Kuid alles 1920. aastatel sai kepp valge värvi ja uue tähenduse.

Esimese valge kepi kasutajana on ära mainitud inglasest fotograaf James Biggs. Õnnetuse tagajärjel pimedaks jäänud Biggs tundis end üha tihedamaks muutavas liikluses ebaturvaliselt ning tuli 1921. aastal mõttele värvida oma kepp valgeks. Sellega lootis ta paremini äratada autojuhtide tähelepanu. Kui esimesed valged kepid olid lühikesed üheosalised jalutuskepi moodi kepid, siis Teise maailmasõja järel sai valge kepp uue kuju. Nägemise kaotanud ameerika sõjaveterane rehabiliteeriv Richard Hoover pani tähele, et pikema kepigaga saab paremini ja kaugemalt takistusi kombata ning seega ka sujuvamalt liikuda.

Aeg läks edasi, autosid tuli järjest juurde ning pimedail oli üha ohtlikum tänavail liikuda. Oli vaja mingit vahendit, mis oleks pimedale üldtuntud sümboliks ning kõigile kergesti märgatav ja pimedale heaks abimeheks. Siin tuli pimedaille appi krahvinna Guilly d'Herbemont. Ta jagas Pariisis 1931. aastal pimedatele sada valget keppi. Nagu paljude heade ideede puhul, nii leidis siingi sellele algselt palju vastaseid, kuid krahvinna sihikindlus viis lõpuks siiski sihile.

Praeguseks on valgest kepist kujunenud nägemispuudega inimese sümbol ja abivahend kõikjal maailmas.

E-aken maailma

Artur Räpp

Käesolev artikkel on kirjutatud arvutil, nii nagu see tänapäeval ikka käib. Kuid mina olen pime, ma ei näe, mis ekraanil on. Kuidas see artikkel siis kirjutatud on? Just sellest ja ka teistest asjadest, mida pimedad arvutiga teevad, allpool juttu ongi.

Nagu elus tavaliselt, on ühele küsimusele mitu vastust. Soovite kõige lihtsamat vastust? Kõige lihtsam on otsida sõber, kes tuleks ja loeks kõik ekraanil nähtava ette ja klõpsutaks etteütlemise järgi nuppe ja valikuid. Ei mingit tarkvara installeerimist, ei mingit probleemi, kui heli on arvutist kadunud, ei mingeid juhendeid. Kuid selline lahendus töötab mõni tund kuus. Kui väga veab, mõni tund päevas ning privaatsuse ja kiirusega pole alati head lood. Tuleb näiteks kell üksteist õhtul soov sõpradega Messengeris veidi klõbistada. Raskeks läheb, võite uskuda.

Teine võimalus: arvuti kasutamiseks tuleb appi võtta arvuti ja tark tarkvara. Võib-olla olete näinud mõnes ulmefilmis, kuidas kosmoselaeva kapten räägib laevaga ja see vastab talle veidi masinlikul häälel. Kuigi taoline mõtestatud vestlus pole praegu veel võimalik, on kõnet sünteesivad programmid juba olemas ja lisaks neile ka tarkvarad, mis oskavad käsu peale ekraanilt vajalikku infot välja lugeda. Kõnesüntesaator ilma etteantud tekstita on nimelt tumm nagu kala. Ekraanilugeja, inglise keeles *screen reader*, ongi see kõnesüntesaatori paariline, mis ootab kasutajalt käske, et soovitud infot ekraanilt otsima minna ning leitu kõnesüntesaatorile ette anda.

Kui päris täpne olla, ei loe ekraanilugeja otseselt seda, mis on ekraanil. Selleks kasutatakse mitmesuguseid võimalusi ja nii võib juhtuda, et loetakse ette tekst suure

punase kirja tagant, jättes viimase aga üldse märkamata.

„Ja klaviatuur? Kas teil on eriline klaviatuur, mis räägib või millel on punktkirjas tähised?“ Nii küsitakse minult üsna tihti.

„Ei ole,“ vastan küsijatele alati. „Klaviatuur on tavaline, kuid arvuti loeb kõik vajutatud klahvid ette, kui soov on.“ Kogu asja nõks on selles, et kui sa ei näe, pead natuke rohkem teadma. Pime arvutikasutaja peab teadma, kus mingi klahv asub ja kirjutama kõigi kümne sõrmega nagu professionaalne sekretär. Ja ongi kogu saladus. Vasak nimetissõrm f-tähele ja ülejäänud vasakule ritta, parem nimetissõrm j-tähele ja ülejäänud paremale ritta, ja kirjutamine võib alata.

Teksti kirjutamine on õigete oskuste juures lihtne ja kiire. Kuid kuidas sõnu õigesti kirjutatakse? Kas kõik kirja pandu on ikka täpselt nii nagu peab? Kas USA presidendi nimi kirjutatakse Barac Obama, Barak Obama või Barack Obama? Kõnesünteesi kasutamisel pole muud kui istu ja kuula, mida arvuti sulle ette vadistab, kuid tähed kõlavad ju nii sarnaselt. Ja veel masina suus!

Selle probleemi lahendamiseks saab abiks võtta punktkirjakuvari. Kõne abil võib teksti kuulata tähthaaval, kui viitsid noolt paremale toksida, kuid punktkirja peab lugema tähthaaval, umbes nagu silmadegagi. Hoolika lugemise jaoks on punktkiri tõhusaim, kuigi aeglasem lahendus. Ja põhjus pole selles, et keskmisele punktkirjakuvarile mahub üksnes 40 märki, kõik ühes reas vasakult paremale. Pikematele punktkirjakuvaritele mahub 80, lühematele vaid 12 ühte ritta seatud märki. Sõrmede üle punktidest tehtud tähtede libistamine võtab lihtsalt aega.

Niisiis, varustatuna arvuti, ekraanilugeja, kõnesüntesaatori, võib-olla punktkirjakuvariga ning kindlasti vajalike

oskustega, võib ekraani rahulikult välja lülitada, kasu sellest ju pimedale pole, ning avada www.pimedateliit.ee.

Paar klahvivajutust ja arvuti ütleb:

„Eesti Pimedate Liit on nägemispuudega inimeste...“ Tegin proovi. Koos programmide avamisega kulus mul sinnani jõudmiseks alla minuti.

Kuid kodulehed pole ainsad, millele pimedad hääle ja punktkirja abil ligi pääsevad. E-post, Skype ja teised e-suhtlusvahendid, tekstide kirjutamine ja toimetamine, tabelarvutus, muusika kuulamine ja muusika loomine, programmeerimine ja palju muud.

Lisaks on ekraanilugejaid olemas nii arvutite kui ka nutiseadmete jaoks. Toon siin ära tuntumad: JAWS Microsoft Windowsi, VoiceOver Apple toodete, Orca Linuxiliste, TalkBack Androidi ja Mobile Speak Symbiani jaoks. Ükski neist pole täiuslik, nagu maailmgi meie ümber, kuid juba operatsioonisüsteemide valik ütleb, et võimalik on ka SMS-ide lugemine ja saatmine, salvestatud kontaktidele helistamine ning miks mitte ka bussist veebis surfamine või Foursquare'sse tšekkimine.

Küsite: „Bussist? Kas sülearvutiga?“

Ei. Pimedad saavad kasutada ka puuteekraane. Apple'i nutiseadmetes on tugi pimedatele täiesti heal tasemel. Uusima Androidi ja Symbianiga on juba oluliselt raskem, kuid ka võimalik. Teiste seadmete puhul tuleb kahjuks oletada, et teil on õigus. Valdavat osa neist pimedad kasutada ei saa, kuid uurida tasub ikka. Selleks ajaks, kui teie antud artiklit loete, võib olukord paranenud olla.

Kuid veel pisut puuteekraanidest, meie innovaatsilisest tänapäevast. Lülitades nutiseadmes sisse pimedatele mõeldud rakenduse, muudetakse puutekäskude toimimist. Peamine erinevus on see, et ekraani puudutamisel ei anta kohe

seadmele käsku, vaid kas loetakse antud kohas olev info ette või alustatakse mõnda kõnelemiskäsku. Lihtne lahendus. Kuulad, mida seadmel antud koha kohta öelda on ja siis otsustad, mida teha edasi.

Kui seade tõrgub ja kaotab hääle, kaob loomulikult ka sünteeskõne. Ka tarkvara kinnijooksmine võib seda põhjustada. Mitmesugustest eri- ja veaolukordadest rohkem teevad aga muret rakendused ja kodulehed, mis pole tehtud ekraanilugejale sõbralikuks. Üle aasta oli näiteks Eesti ID-kaardi tarkvara pimedate jaoks täielikult kasutamatu. Inimeste jaoks, kellel on niigi võimatu paberdokumente iseseisvalt allkirjastada, oli see tõeline probleem. Õnneks on AS Sertifitseerimiskeskus antud probleemi nüüdseks kõrvaldanud. Näiteid kas täiesti kasutatamatutest või ebamõistliku vaevaga kasutatavatest rakendustest ja kodulehtedest saab tuua veel. Aeglaselt, kuid järjekindlalt jääb neid õnneks vähemaks, sest programmeerijad õpivad, kuidas teha kõigile häid rakendusi. Õnneks on sobimatute lahenduste loomise põhjuseks enamasti teadmiste, mitte aga tahtmise puudumine. Ja see on hea, et nägemispuudega inimeste vajadust mugavalt kasutatavate kodulehtede ja rakenduste järele mõistetakse, sest arvutid on meie üks suuri aknaid maailma, suur aken info juurde. Kui arvate, et need sõnad kõmisedvad tühjalt, siis kujutage ette oma maailma, kus pole võimalik kasutada ühtegi arvutit ega nutiseadet. Ütlete, et pole hullu, paljud ei kasuta neid. Kuid võtke nüüd sellest arvutiteta maailmast välja ka suurem osa raamatutest ja ajalehed-ajakirjad ning trükitud infomaterjalid.

Sellesse maailma jääks vaid peotäis helina salvestatud ajakirju ja sadakond helisalvestatud raamatut aastas. Sellises maailmas on nutikatest seadmetest tuleval infol palju suurem väärtus. See on tõesti aken maailma.

Eesti punktkirja käsiraamatu koostamisest

Vello Vart

28. augustil 2012 toimus Estonia talveaias vastvalminud „Eesti punktkirja käsiraamatu“ esitus.

Eesti punktkirja käsiraamatu koostamine on olnud suur ja mitmekesine töö. Selles käsitletakse eesti, inglise, prantsuse, saksa ja vene keele punktkirjamärke ning matemaatika, füüsika ja keemia punktkirjamärke, lisaks veel Braille noodikiri ja kaheksa punkti süsteemil põhinev arvutikiri. Juba üksnes see loetelu näitab, kui mahukas ja mitmekülgne on olnud selle käsiraamatu koostamine. Seda enam, et selles on antud ka punktkirjas õpikute valmistamiseks vajalikud juhised, sest punktkirja erinevus tavakirjast on siiski üsna suur. Punktkirjas raamatutes on kirjareas täheruume üle kahe korra vähem kui tavakirjas raamatutes. Erinevate kirjamärkide valik on väiksem, ei saa kasutada erinevaid värve, erinevate šriftide tarvitamine on problemaatiline. Kõik see muudab tavakirjas õpikute kohandamise punktkirjale komplitseeritud loominguliseks tööks ja just seepärast ongi punktkirja käsiraamatut väga vaja.

Eesti punktkirja standardiga hakati Eesti Pimedate Ühingu (praeguse nimega Eesti Pimedate Liit) tasapisi tegelema 1993. aasta algul. Korraldati küll Braille kirja käsitlevaid koosolekuid, kuid standardi loomine ei tahtnud hästi edeneda. Koosolekute vahele tekkis pikki pause, mis kestsid üks, kaks ja isegi peaaegu kolm aastat.

Järsk muudatus paremuse poole toimus 2008. aasta algul, kui meie punktkirja töörühma võttis oma hoole alla ja hakkas seda juhtima Eesti Keele Instituudi direktor Urmas Sutrop. Selle eest talle suur, suur tänu! Eesti punktkirja standardiga on minu meelest kõige järjekindlamalt tegelenud õpetaja Anne Kõiv ja punktkirja toimetaja Avo Falkenberg.

Tõsiselt võttis asja käsile Tartu Emajõe Kool. Korraldajaks oli muidugi kooli direktor Arvo Pattak ja tulemused ei lasknud end kaua oodata. Juba sügisel 2009 algas punktkirja käsiraamatu koostamine. Õnneks leidis Emajõe Koolis kaks tublit ja ettevõtlikku õpetajat: Anneli Nellis ning Ilona Tars, kes võtsid selle mahuka ning mitmekesise töö põhiraskuse enda kanda, ohverdades selleks ajuti ka oma kallist uneaega. Juba juunis 2010 oli Tartu Emajõe Koolis seminar, kus tutvustati punktkirja käsiraamatu esialgset versiooni. Õpetaja Monica Lõvi tegi programmi „Eesti keel ja kultuurimälu” raames projekti, mis rahastati aastal 2011.

See suur ja tänuväärne töö on kandnud head vilja, sest „Eesti punktkirja käsiraamat” on nüüd ometi valmis. Eesti nägemispuudelistel hariduselusel on see kindlasti suur ja väga vajalik saavutus. Punktkirja käsiraamat aitab ju pimedail haridust omandada ehk teisiti öeldes vaimuvalgust varuda. Selle heateo eest tuleb tänada peamiselt Tartu Emajõe Kooli.

„Eesti Punktkirja Käsiraamat” on tehtud A4 formaadis ning sisaldab 174 lehekülge.

Streigist, demokraatiast, päikesest ja Euroopa Pimedate Liidu euroasjade komisjoni koosolekust

Monica Lõvi

2012. aasta Euroopa Pimedate Liidu euroasjade komisjoni koosolek toimus 28.-30. septembril Ateenas. Sõna otseses mõttes tänu Air Balticu lennugraafiku muutusele ja juba väljagi ostetud lennu asendamisele päev varasemaga jäi seekord lausa poolteist päeva ka Ateenaga tutvumiseks. Alustangi oma ülevaadet kronoloogilises järjekorras oma esimestest muljetest Ateenas ning jõuan alles seejärel koosoleku kajastamiseni.

„Lugupeetud reisijad, üldstreigi tõttu ei liigu ühistransport lennujaama ja Ateena vahel.“

Selline lühike teade oli esimene tervitussõnum Ateena lennujaama saabumisel. Kummalisel kombel oli kõik kuidagi väga rahulik ning jõudsin mõelda, et ehk kuulsin lihtsalt valesti. Ilmnes, et teade oli ikkagi õige, kuid taksod siiski sõitsid ja lühikeste kõlavate vilejuhatuste saatel kahanes taksojärjekordki üsna kiiresti.

Tee Ateena lennujaamast kesklinna on enam kui 30 km ja piisavalt pikk vestluseks taksojuhiga. Kohe saingi teada, et taksojuht on sündinud kreeklane ning tal on mitu eestlasest naabrit. Nii polnudki vajadust selgitada, kus või mis see Eesti on. Küll aga huvitas mind, kuidas taksojuht streiki suhtub. Ei teagi, missugust vastust ootas, kuid kõlanud lause „Olen uhke streigi üle“ oli küll üllatav. Samas tundus see kuidagi õige ja demokraatlik. Meil oli ju Eestis tulemas

arstide streik ning seda jälgides tundus, et meil ei märganud keegi streigi üle uhke olla. Ehk on siin põhjuseks meie ikka veel väga õhuke demokraatiakiht, eriti võrreldes läänemaailma demokraatia sünnimaa Kreeka paarituhandaastase kihiga.

Olen seda streigiuhkuse mõtet siin Eestis edasi rääkinud ning saanud vastuseks eelarvamustest kantud üsnagi tigeidaid selgitusi Kreeka olukorrale. Arvan siiski, et kui me ei tea teise riigi elanike tegelikku olukorda ega seda, mis selleni on viinud, siis ei ole meil õigust oma tõde kuulutada. Ega minagi siin tõele pretendeeri. Need on lihtsalt muljed, mis - ehk jällegi üllatuseks - on kokkuvõttes vägagi positiivsed.

Eestimaa septembrilõpu jahedusest tulijale mõjub muidugi juba Kreeka pilvitus taevas särav päike ja üle 30 kraadi ulatuv soojus väga positiivselt ja meeldivalt. Kuigi hotelli administraator soovitas sõbralikult majja jääda, seadsime sammud kohe pärast saabumist Akropoli poole. Linn mõjus jällegi üllatavalt – demonstrandid parlamendihoone ees ning ülejäänud linn vaikne ja rahulik: poed, kohvikud ja muuseumid kinni, tänavad peaaegu inimtühjad, ka turistide nagu polnudki. Mina ja mu kaaslane siiski olime marssimas lõunamaises palavuses. Napi poole tunni pärast Olümpose Zeusi templi väravate juures olin ma hingetu, kuumusest õhkumas ja janus. Õnneks leidsime Akropoli

jalamilt kohviku, mis polnud päris kinni – see tähendab, et saime osta suure klaasi mahla, millele suur klaas vett pealekauba anti.

Nagu juba öeldud, olid muuseumid kinni ja ka sissepääs Akropoli suletud. Küll aga sai jalutada ümber Akropoli aastasadadest ja miljonitest jalapaaridest libedaks nühitud teid mööda. Ajaloolist hõngust tulvas tõesti kõikjal. Seda õhkus isegi suurtel kiviplaatidel ja –treppidel lesivatest iseenda peremeesteks olevatest koertest. Nad ei lasknud end möödujatest karvavõrdki häirida ja näisid teadvat, et nende esivanemad olid Akropoli mäel elanud juba Socratese aegadel ning enne sedagi.

Ja oligi päike loojumas ning Akropoli kohale ilmus suur kollane kuu. Kivitreppede mööda mäest alla südalinna poole minnes võis taas imetleda linnamüra üllatavat puudumist – vaid tsikaadide sirin, millesse hakkasid kostma flöödi ja kitarril helid. Need kostusid antiikaegse turuplatsi Agoraa kõrvalt. Sealsamas oli ka otse tänaval asuv söögikoht ja agar teenindaja soodsat rahvustoitu moussakat pakkumas. Ega sellisest kohast lihtne mööduda polnud, sest toit tundus pärast pikka päeva vägagi ahvatlev ning polnudki kallim kui Tartu raeplatsi ääres.

Nii istusimegi Agoraad ümbritseva raudvõre ja aeg-ajalt vaikselt mööda sõitvate autode vahele jäävasse lauda. Mööda sepihvõret tuli kohe ka üks kohalikest kassidest, kes ilmselt harjunud sel moel oma toidupala saama. Varbade taha jäi aga koht, kus kuulsad filosoofid aastatuhandeid tagasi oma kõnesid pidasid ja filosoofia sünnile aluse panid. Tagasitee hotelli viis mööda parlamendihoone esisest väljakust, kus tänapäeva kõnemehed oma kõned selleks päevaks olid juba ära pidanud.

Järgmisel päeval enam streiki ei pidanud olema, kuid demonstrandid olid juba üsna varakult samal väljakul platsis. Linn oli streigitardumuse endalt raputanud ning kihast inimestest ja kohises möödatuhihisevatest autodest – tundus, et kiirusepiirangut sellises suurlinnas küll pole. Särtsu lisasid ka arvukad mootorratturid, kes punase tule ajal autode vahel manööverdades ristmiku poole nihkusid, et siis esimesel võimalusel parvena sellest üle kihutada.

Meie tee viis aga taas Akropoli poole, mis seekord oli inimestest tulvil. Turistiteatmikus olnud soovitus mitte minna Akropoli keskpäevases kuumuses, kui seal on kõige rohkem külastajaid, osutus vägagi asjakohaseks ning veepudeli omamise nõuannetki oleks tasunud järgida. Pileteid ostes selgus, et neljapäeviti on kõik Ateena muuseumid tasuta – see oli tore üllatus, sest piletihinnad ulatusid kuni 10 euroni. Sel moel raha kokku hoidnud ning linnakuumusest küllastunud, otsustasime minna väljasõidule Poseidoni templi juurde ning see osutus heaks mõtteks.

Poseidoni tempel, õigemini küll sellest alles jäänud sambad, asuvad umbes seitsmekümne kilomeetri kaugusel Ateenast poolsaare edelalatusel. Selle koha kaunidust on kiitnud paljud poeedid. Nende hulgas ka Byron, kes vaimustusehoos oma nimegi marmorsambasse kraapinud. Tänapäeva turistidel seda võimalust pole, sest päris ligi sammastele ei lasta. Küll aga saab kuulata giidi jutustusi kreeka mütoloogiast teada sündmustest, millest paljud just sealsamas aset leidnud. Egeuse merigi olla just seal oma nime saanud, kui isa näinud oma poega mustade purjedega koju naasmas ning kurvastusest end merre heitnud. Poseidoni templile olevat aga see koht parim, sest tempel oli omal ajal kaugele merele näha ning pidi kindlasti merejumalale

meelehead tegema.

Selle mere äärde viinud värskendava bussireisi lõpus ilmnes taas kreeklaste üllatav vastutulelikkus. Nimelt pakkus giid, et bussijuht viib kõik soovijad otse nende hotellide juurde. Kasutasime meiegi seda võimalust, kuid tundus, et keskväljakult jalgsi kõndides oleksime kiiremini kohale jõudnud. Buss tiirutas ligi tunni mööda kitsaid, autosid tihedalt täispargitud ühesuunalisi tänavaid. Kuidagi juhtus, et jäime viimasena bussi ning minu sisemine kompass oli lõpuks täiesti segadusse aetud. Selline suure bussi poolt pakutud taksosõit ilma et bussijuht kordagi porisenud oleks, oli taas omamoodi elamus.

Sellega polnud päev siiski veel läbi, sest neljapäeviti on mõned Ateena muuseumid avatud südaööni ja nagu juba öeldud, ka tasuta võtsimegi pärast väikest kosutust taas suuna kesklinna poole. Valisime erakogust alguse saanud muuseumi, mis asus kaunis marmorvillas ja mille ümber levis imeliselt magus õielõhn. Nuusutasin hoolega, et õige taim pimeduses üles leida, kuid mu botaanikaalased teadmised jäid taimemääramiseks siiski väheseks. Muuseumis olid väljapanekud esimestest arheoloogilistest leidudest kaasaegse kunstini. Huvitava kunstialase, kuigi subjektiivse avastuse tegime ka – näis, et kaks-kolm tuhat aastat enne meie aega loodud skulptuurid olid laialt naeratavate nägudega ning seejärel hakkas naeratus hääbuma. Püüdsin mõttes kujutada eesti skulptuure ning ega ei meenunudki naeratavaid kujusid.

Järgmisel päeval algas tõsine koosolekutöö. Kohal oli nägemispuudeliste organisatsioonide esindajaid 26 riigist. Sessioon algas ülevaatega sellest, kuidas majanduskriis on mõjutanud puuetega

inimeste olukorda. Kokkuvõtet saab lugeda Euroopa Pimedate Liidu kodulehelt ning see saadeti ka Euroopa Puuetega Inimeste Foorumile. Kõlama jäi just Lõuna-Euroopa, sh Kreeka ja Itaalia esindajate poolt ägedalt välja öeldud mõte, et majanduskriis on kaasa toonud ohu inimõigustele, sest sotsiaalse kaitse süsteem on suure surve all. Paraku on nii, et rasketel aegadel halveneb kõige kiiremini ja kõige rohkem just väiksema konkurentsivõimega, sh puuetega inimeste olukord.

Sotsiaalpoliitilistele aspektidele lisaks arutati ka Euroopa Pimedate Liidu organisatsioonilisi küsimusi ja tegevussuundi. Euroliiduga seonduvalt olid päevakorral eelkõige ligipääsetavus transpordile ja informatsioonile. Anti ülevaade, kuidas kulgevad arutelud seadusandlikesse regulatsioonidesse nägemispuudega ja üldse puuetega inimeste huvisid arvestavate seisukohtade sisseviimise üle. Siin rõhutati vajadust, et liikmesriikide organisatsioonid oma riigi esindajatele Euroopa Parlamendis ja Euroopa Komisjonis vastavad seisukohad esitaksid. Kõne all olid ka ÜRO Puuetega Inimeste Konventsiooni elluviimisega seonduvad aspektid.

Koosolek kestis ärasõidupäeva lõunani, nii et kui Air Baltic poleks lennugraafikut muutnud, polekski ma nagu Ateenasse sattunud – see koosolek oleks võinud olla mistahes hotellis kas või Eestis. Hotellid on ju ikka ühesugused ning temperatuurigi hoitakse konditsioneeridega enam-vähem sama. Tore, et seekordsest reisist jäi lisaväärtusena meelde lõunamaiselt soe päike, lillelõhn, tsikaadide sirin, kiviplaadid taldade all ning lahked, streigi üle uhkust tundvad kreeklased demokraatia, filosoofia ja poeesia sünnimaalt. Meel muutus sellest kuidagi avaramaks ja mõistvamaks ning sama soovin ka lugejale.

Euroopa Pimedate Liidu seminar „Ettevõtjate nägemus. Toetada nägemispuudega inimeste ettevõtlust, et ületada majanduslangust”

Mari Sepp

Osalesin 15.-16. septembril Euroopa Pimedate Liidu poolt Pariisis korraldatud seminaril „*Vision in Enterprise. Support visually impaired people in business to beat the recession*”. Seminarist võttis osa 74 inimest 21 Euroopa Liidu liikmesriigist.

Esimesel seminaripäeval tutvustati osalejatele kaks aastat kestnud programmi, mille raames kolm Euroopa Liidu riiki - Iirimaa, Poola ja Küpros ehtasid üles nägemispuudega inimeste ettevõtlust toetavad tugisüsteemid. Projekti raames esitasid nägemispuudega inimesed oma ideed Liitudele, kus majandusinimestest koosnev komisjon neid hindas ning valis välja tugevamad äriideed. Ettevõtjaid nõustati äriplaani, eelarve, turundusplaani ja rahastamisvõimaluste leidmisel. Innustavaid näiteid edukalt käivitunud ettevõtetest oli mitmeid.

Teisel seminaripäeval toimusid arutelud töögruppides, mida juhtisid projektis osalenud riikide esindajad, kes jagasid ka oma kogemusi.

Töögruppide teemadeks olid sotsiaal- ja majandusfaktorid, mis mõjutavad ettevõtluse alustamist erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides, arutati, kuidas projekti raames väljatöötatud kava rakendada teistes riikides, millised tagasilöögid nii riiklikul kui ka projektide esitamisel võivad selle projekti käivitumisel tekkida.

Eesti ettevõtluskeskkonda tutvustades oli hea tõdeda, et oleme väga heal tasemel ettevõtete loomise lihtsuse poolest.

Enamikule riikidele oli ettevõtluse arendamise tugisüsteemi loomine uus ja huvitav teema. Järgmisel päeval pidas ettekande Soome Pimedate Liidu ärikonsultant Jaana Argillander. Soomes on ettevõtluse tugisüsteem toiminud juba 1970. aastast alates. Soomes on 1000 nägemispuudega ettevõtjat, kellest pooled on pimedad inimesed. Ettevõtted tegutsevad 60 erineval alal, peamisteks tegevusteks on füsioteraapia ja käsitöö, tõlkimisteenused ja IT-valdkond. Soomes on 13% tööealistest nägemispuudega inimestest ettevõtjad. Huvitav fakt on see, et riigi kogu tööealiste protsent ettevõtluses on täpselt samal tasemel.

Osade nägemispuudega inimestele kuuluvate firmade aastakäibed Soomes ulatuvad miljonitesse eurodesse. Ärikonsultant nõustab ettevõtjaid personaalselt, jagab õpetusi saadavate toetusvõimaluste kohta, annab juriidilist nõu, samuti korraldab ettevõtjatele vajalikke seminare ja koolitusi.

Mul on hea meel, et sain osaleda seminaril, millel võivad olla väga konkreetsed tulemused ettevõtluse arendamise toetamisel ka Eesti nägemispuudega inimeste jaoks.

Küsitlus „Kas oled kohanud pimedat inimest ja milline mulje jäi?”

Kai Kuusk

Käesoleva aasta kevadel sai Valguse Kaja endale uue kuue ja sisu ning üheks uueks rubriigiks sai Aga Mida Tead Sina...? Eelmises numbris uurisime inimestelt tänavalt, milliseid nägemispuudega ja pimedatele inimestele sobivaid töövõimalusi ja hobisid nad teavad. Vastuseid oli erinevaid, aga rõõm oli tõdeda, et rohkem oli neid, kes teadsid päris palju.

Seekord võtsime luubi alla meie liikuvuse ja aktiivsuse. Küsisime: Kas oled kohanud pimedat inimest ja milline mulje jäi?

Vastuseid oli erinevaid, aga kõige vahvamad olid minu meelest kaks 7-aastast klassivenda, kellel oli päris oma kindel arvamus asjast. Kahe koolipoisiga sai veel pikemalt lobisetud ja neil oli nägemispuudega inimeste maailma kohta palju küsimusi, alates juhtkoerast ja lõpetades söömisest ja rahast.

Allpool mõned vastusevariandid:

Jaan (21)

Jah, olen näinud ja see inimene jättis väga hea mulje. Minu arust pole sellel mingit seost nägemispuudega, et mis mulje inimene endast jätab.

Ain (42)

Olen näinud, aga väga harva ja seetõttu ei oska väga midagi arvata.

Usun, et nad saavad kenasti hakkama.

Kadri (28)

Olen kohanud kahte pimedat inimest ja mõlemad on väga julged, ettevõtlikud ja jätsid vägagi meeldiva mulje. Ühiskond ei

märka neid inimesi, sest paljudel puudub nendega otsene kontakt, sest neid justkui polekski linnapildis näha. Seega ei teata ka palju nende muredest. Ma ei ole väga uurinud, mis neile enim muret valmistab, kuid usun, et nad tahaksid nii palju kui võimalik ise hakkama saada, mitte toetuda konkreetselt teiste inimeste abile.

On jäänud silma mõned artiklid, kus on räägitud sellest, et üks erakond, ma ei mäleta küll enam milline, lasi trükkida oma erakonna tutvustuse pimedate kirjas, mis on minu arvates vägagi tänuväärne.

Pimedatele peaks võimaldama juurdepääsu igapäevasele infole, suuremates poodides on küll info stendidel üleval, kuid ma pole veel kordagi näinud sealset infot pimedate kirjas. Ma usun, et ühiskonnas tuleks rohkem rääkida sellest, kuidas muuta paremaks nägemispuudega/pimedate inimeste elu, et nad saaksid üha rohkem ilma kõrvalise abita hakkama ega tunneks end kõrvalejätuna.

Mirko (7) ja Jaanus (7)

„See on nii lahe, kuidas pime inimene koos valge kepigä jookseb...” lausus Mirko. Jaanus aga sekkus vahele ja ütles kindlameelselt: „Nad ei jookse. Nad on lihtsalt suured inimesed ja teevad pikki ja kiireid samme, aga muidu liiguvad päris kiiresti küll.”

Mirko lisas: „Üllatavalt kiiresti!”

Tiina (17)

Olen kohanud nägemispuudega inimesi ning minu arvates on tegemist täiesti tavaliste normaalsete inimestega, kes lihtsalt ei näe piisavalt hästi

Rõõmu teeb, kui unistus täide läheb

Mirja Räpp

„Kas te palun ütleksite, mis saladid teil siin on,“ palub noor naine söögikoha klienditeenindajat viisakal häälel. Teenindaja teisel pool letti tulebki appi ning sobilik salatikauss saab üheskoos välja valitud ja leiab tee Annika kandikule.

„Ma näen küll, et letil on mingisugused kausid reas, aga täpsemalt kahjuks silm ei seleta,“ räägib kolmekümnendates eluaastates noor naine, miks ta sageli sellistes pealtnäha lihtsates asjades kaasinimestelt abi on sunnitud paluma.

„Ma näen inimeste kogusid ja eristan värve, aga inimeste nägusid ma ei näe. Ja näiteks seda, et buss sõidab peatusse, ma ka eristan ning uksegi leian värvikontrastide erinevuse järgi üles, aga bussi numbrit ma enam ei näe ning pean jällegi inimestelt abi paluma,“ jutustab Tartus elav Annika Maddi, kui temalt küsida, kui palju ta tegelikult näeb.

Annikal avastati suhkruhaigus 4-5 aastasesena ning kõnealune haigus hakkas vaikselt oma laastamistöoga pihta. Esimesed probleemid nägemisega ilmnesisid Annikal keskkooli ajal, kui ta oli umbes 18-aastane. Ja kahjuks pole nägemisfunktsiooni

kahjustus ainuke Annika diabeeditüsistuste pikas reas. Õnneks jätkus tal nägemist piisavalt, et minna pärast põhikooli lõpetamist ja terviseriketest tingitud hetkelist pausi keskkooliõpingutes, edasi õppima Viljandi Ühendatud Kutsekeskkooli. Erialaks toitlustus-teenindus-majutus. Seal oli ta lausa nii hea õpilane, et neljandal kursusel omistati talle Eesti Hotellide ja Restoranide Liidu poolt tunnustus heade praktikatumemuste ja kooli eduka esindamise eest. „Taolist tunnustust Eestis tol ajal väga paljudel ei olnudki,“ ütleb muidu tagasihoidlik Annika uhkusenoodiga hääles.

Pärast kooli edukat lõpetamist töötas Annika mitmes Tartu söögikohas, kus talle eriti meeldis uusi asju katsetada. Nägemisprobleemid töötamist tol ajal eriti ei seganud, kuigi väga väikeses kirjas menüüde lugemisega võis raskusi tekkida. Kuid ega tervisehädad ei hooli sellest, et sa oma tööd armastad ja sellel alal ka edukas oled, nemad ajavad oma kiusu edasi. Nii oli ka Annika sunnitud töötamise katki jätma.

„Hetkel tegelen peamiselt iseendaga, teen trenni ja üritan tugevamaks saada,“ räägib Annika oma praeguste tegemiste

Annikal jagub särtsu kogu maailmale. Foto: Annika Maddi erakogu.

kohta. „Võrreldes täitsa pimedaga saan ma tegelikult ikka päris hästi ise eluga hakkama,“ lisab ta reipal häälel.

Talle teada-tuntud kohtades Annika pimedate peamist abivahendit – valget keppi – liikumisel ei kasuta. „Tavaliselt saan ilma kepita hakkama. Ainult täiesti võõrastes kohtades ja siis, kui päike eriti eredalt paistab või on väljas liialt hämar, kasutan ikka valget keppi ka,“ ütleb Annika. Kõige suuremaks takistuseks iseseisval linnas ringiliikumisel peab ta tänavatega ühte värvi olevaid kõnniteeservi ja trepiastmeid, sest neid ei kipu ta nägema. „Olen mitmel korral end katki kukkunud. Aga hästi nägevad inimesed ei saa harilikult aru, et trepiastmed ootamatutes kohtades oleks hea mingi teise värviga märgistada,“ seletab ta.

Kuna kaasinimesed pahatihti ei tule selle peale, et noor naine võiks halvasti näha, satub Annika ka tobedatesse ja tagantjärele koomilistena näivatesse olukordadesse.

„Näiteks jätsin kord suures kaupluses ringi liikudes oma ostukäru veidi eemale seisma ja pärast haarasin kogemata hoopiski kellegi võõrast kärust kinni, pidades seda enda omaks,“ jutustab Annika naerdes. Tol hetkel selline situatsioon küll naljakas ei olnud, sest inimene, kes ju ei saanud olukorrast õigesti aru, võis teda milleski pahatahtlikus süüdistama hakata.

Annikale on tema halva silmanägemise juures igapäevaelus suureks abiks mitmesugused abivahendid. Arvutiga töötamisel aitab Annikat ekraanilugemisprogramm JAWS, mis ekraanil oleva teksti sünteeshäälega ette loeb. Arvuti abil suhtleb Annika sõprade-tuttavatega ning kui tuju on, kirjutab. Kirjutab omaenda peas sündinud jutte ja lugusid, mis osalenud ka mitmel nägemispuudega inimestele suunatud lühijuttude konkursil. Ühe sellise loo leiata ka käesoleva ajakirja kaante vahelt.

Abivahenditest aitavad Annikal

igapäevaelus iseseisvalt hakkama saada veel kõnelev kehatermomeeter ja diabeetikule nii tähtis abimees nagu glükomeeter. Viimane riistapuu on muidugi jälle selline, mis veresuhkru näidu Annikale häälega teatavaks teeb. Lisaks veel selline vahva suure paksu pastapliatsi välimusega abivahend, mille abil saab erinevaid asju hääluhistega märgistada. Näiteks arstirohtude karpe. „Eks neid abivahendeid, mida oleks vaja, on veel mitmeid, aga esialgu on nad jäänud kalli hinna tõttu muretsemata. Või ju saan siis hetkel ilma ka veel hakkama,“ ütleb Annika. „Näiteks on olemas kõnelevad kaalud, mida söögitegemise juures vaja läheks.“

Süüa armastab Annika teha endiselt, kuigi sel alal töötada ta enam ei saa. Erinevatest toitudest ja põnevatest retseptidest rääkides õhkub Annika häälest silmnähtavat huvi ja entusiasmi. Annikale meeldib üksi kodus olles erinevate toiduainetega eksperimenteerida ning uusi huvitavaid retsepte välja mõelda. Eks halva nägemise juures võtab see kauem aega ja äpardusi juhtub samuti, kuid see kõik Annikat ei takista.

Üldse on Annika igatpidi julge ja ettevõtlik noor naine ning ega teda suurt takistada ei saa, kui ta endale midagi pähe on võtnud. Oma halva nägemisega on ta ära käinud süstamatkal ja pole jätnud osalemata ratastoolirallil ega sõitmata helikopteri simulaatoril. Neid asju, mis Annikal halva silmanägemise tõttu tegemata asjade nimekirja moodustavad, on väga vähe. Kui Annikalt küsisin, mis talle hetkel elus kõige rohkem rõõmu valmistab, vastas ta, et see, kui ta saab millegagi hakkama. „Kui sain millegi sellisega hakkama, millega seni nägemispuude tõttu polnud toime tulnud või polnud julgenud proovida. Rõõmu teeb, kui mingi unistus täide läheb,“ seletab ta rõõmsal häälel ja särasilmi.

Ma värvisin värve unenäos

Annika Maddi

Ma mõtlesin ses kevadises päiksekumas, kuidas linnulaul äratav lumikellukesi unenäost ning iga alandlik kellukõis kõlistab edasi äratust sinililledele. Ja sinililled sosistavad sõnumit kollastele ja valgetele ülastele. Ülased omakorda patsutavad õlale kullerkuppudele, lõvilõugadele ja pääsusilmadele. Ka maikellukesed ootavad oma kuu kevadelaulu tiliseva õitseheli esitust ja nõnda ma küsin endalt, mida mina inimese rollis endale veel vaadata sooviksin? Ja koheselt vastates - sooviksin kevade värvide loovust ja suve veetlevat eluaasa, kus paiknevad liblikatega lilled ja täitsa päris ehtsad. Need lendlevad mõttejuurtega õied võiksid asuda mu vanaema maakodu aiaserva vaateväljal, paisjärve ja metsatuka taustmaali vahel. Nii ma mõtetes maalin ja maalin justkui laps, kes väsides lihtsalt tuduunne kukub, ilusad unistustemõtted peas ja mõttepintsel käes.

Ja nüüd ma magangi ja näen lõpuks värvilist värsket unenägu. Siin lapselikus unenäos näen end väikese lendleva liblikana ja kõike seda, mida olin mõtelnud ärkvel olles maalilisest kevadest ja suve tervitavast liblikatega lilleaasast. Kuid oh ei, mitte ainult. Ma olin seal nägija ning kõik värvitoonid olid uskumatult neonsed. Olin seal liblikas, kes võttis endale voli ühepäevaseks puhkuseks pimedusest. Olin seal vanaema aiaäärset liblikatega lilleaasal üks liblikas paljude teiste seas, kes olid pimedusevabas keskkonnas ühepäevasel puhkusel. Ometi tegid nad seal tööd nagu minagi. Nagu teistelgi, oli mu tiibadel palju värvitoone, mida puistasime iga tiivatõmbega

aasale. Ja lõpuks oli käes aeg anda lihvi sellele ilusale kestvale aasamaalile. Kuid minu tiibadel oli tolm otsa saanud ja ruttasin veel kraaviserval olevatele metsmaasikatele naaberliblikalt punast värvi laenama, kui äkki katkes mu lend. Ma püüdsin ja püüdsin tiibu õhu käes kiirelt ja jõuliselt liigutada, kuid ma ei tõusnud ikka veel. Ja nii ma püüdsin nägijana vanaemale ilusat aiaäärset pilti edasi maalida. Ma ei andnud alla veel esimese nurjunud ürituse peale ning püüdlesin seni, kui tõusin viivuks enda maalitud aasa kohale päeva viimast nägija pilti vaatama. Olgugi, et töövahendid - värvid - olid tiibadelt aasale puistunud ja puhkepäev oli lõppemas.

Tiirlesin aasal viimaseid jõupingutusi tehes, kui keegi katkestas mu lennu. Mind äratas unest häirivalt kollav äratuskell öökapiil. Kuid ärgates olin ma mõtetes endiselt vaevu maad puudutades lendamas ja olin endiselt liblikas neonsel värvideaasal. Teadsin, et kohe-kohe on minu nägija liblikalend läbi ning püüdsin veel kukkudes kaasa haarata nostalgilisi mälestusi värvide unehaigusest. Ahmides poolpaanikas viimseid jõuvarusid, tahtsin haarata hingetaskusse leiutatud neonpunaseid maasikaid, kuuse tumedat rohelist, järve helkjat sinist, taeva sametjat helesinist, vatjasvalget tuulesõudu, lillekirjut liikurvaipa ning tuulevärvi libliklendu. Kuid oh ei, ma kukkusin, sest muutusin soovidesegaduses liiga ahneks, hoides ise kramplikult peopesi hingetaskul, et midagi väärtuse värvitolmust kaotsi ei pudenek. Kuid siiski ma ärgates lahkusin värvidest, ise mõeldes: „Miks ometi ma

Helen Muru maali "Aasal" fragment (õli, 2012)

edasi ei maganud, miks lasin äratuskellal end häirida?" Ja ma istusin rätsepistes mõtlikult voodiserval edasi. Kõik hommikused toimingud võisid nüüd oodata, kuna õppisin kõige ilusamaid unenäomaalingu detaile pähe. Aina kordasin algusest lõpuni ning lõppu jõudes alustasin uuesti, sest see oli nõnda ilus kingitus mu hingele. Nii kena, et kui saaksin, siis kingiksin väärtuslikke värvilisi unenägusid kõigile pimedatele ja vaegnägijatele. Kuid paraku ma pole võlur ja jään enesele kingitud unenäo juurde nostalgiat edasi nautima.

See nostalgiasse viiv värviline unepilt oli ja on väärtuslik maal, mille tahaksin kunagi riputada pimeduse seinale. Lootes, et see särab seal, kuni mälu jõulised käed kinni hoiavad ja ikka ja jälle pildi langedes üles tagasi suudavad tõsta. Ma usun, või tahan uskuda, et see pilt suudab mu mälus leekida nii suure helgiga, et pimeduse sein ei suuda jääda konkureerima oma värviga.

Ma tõesti soovin, et see pilt säraks seinal alati, nii kurbushetkedes kui ka rõõmuviivudes, järgmise meenemotona:

„Pilt, mu unenäost eredast,
Nüüd hüüdes rõkka, sära ning paku sa vallutust,
Tea - ma olen su fänn polaaröö Orgudemägedest!
Sa sündisid just minu maalitud nägija unenäos.
Sina vaid tead, maalisin lustlikult värve me ühises mälusilmas eredas!”
Ma jään sind vaatama pimedas.

Usuvad, ei usu...

Mirja Räpp

Laternalalguse tuhmid silmad jälgisid pingsa uudishimuga väikest seljakotiga kogu, kes sel külmal ja pimedal talveööl ootamatult tema vaatevälja oli ilmunud. Kust ta nii äkitsi siia sai, ei osanud end lumehelveste öist balletti imetlema unustanud laternalalgus kohe öeldagi. Öös sünnib aga kummalisi asju, imelikumaidki kui ühe kentsaka seljakotiga mehikese kohalolek siin ja praegu.

Siis korruga aga ei kõssitanudki tilluke olevus enam külmunud maapinnal, vaid kükitas juba lähedalseisva viiekordse majamüraka alumise korruse aknaplekil ning õõtsus kergelt üles-alla. Tema hallide silmade keskendunud pilk oli end aknasse puurinud ja näis midagi otsivat. See polnud kahtlane vilav vargapilk, vaid hoopistükkis tulvil rõõmsameelset ootusärevust.

„Usuvad, usuvad, ikkagi usuvad,“ hõiskas olend rõõmsalt läbi öö ning tiris hammastega endal punased käpikud käest. Siis torkas ta käe kibekähku seljakotti ning kohe seejärel, tunduvalt kiiremini kui kibekähku, koos pihku peidetud kuulikestega läbi klaasi. Tema härmas vuntsidega suu kiskus muigele, nähes kuidas väikesed krabisevad kerakesed pehmele alusele potsatasid ning reaalse maailma mõõtmetega sünkroniseerusid. Kindad uuesti kätte sikutanud, vedrutas mehike ennast natuke aega maa ja taeva suunas, tiris siis poroloonpolstris, vedruga varustatud saapad pleki küljest lahti ning korra eriti sügavale kükitanud, hüppas

otsejoones kolmanda korruse akna taga asetseva linnumaja otsa.

„Nii, nii, siin peaks kaks olema,“ kostis tema suust pominat ja juba suruski ta nina vastu klaasi. Väikesed targad silmad jäid aga õige pea mõtlikuks. Nukralt jälgis ta, kuidas inimolevus teisel pool akent parasjagu kahte väikese inimese jalavarju midagi läikivat poetas ning siis pidžaamat kohendades minema hiilis. Mehike akna taga ohkas pettunult: „No miks te ometigi ei usu?“ Ohanud veel korra, raputas ta pead, kehtas õlgu ja läks, või õigemini kargas, edasi. Viimase korruse akna taga tiris nukravõitu väike mees punase mütsi sügavamale peanupu otsa ja takseeris

Päkapikk.

Joonistas 7-aastane Liisa Maria Tischler.

Kontakt

Anneli Lõhmus

samaaegselt juba uut tööobjekti. Kõik näis vaikne olevat. Ainuüksi külma detsembrituul ümises oma laulu. „Jess, jess, jess,“ plaksutas ta äkki joovastunult käsi, hüpatas ühelt jalalt teisele. Ruttu tõmbas väikemees seljakotist järjekordse tundmatu eseme ning sekunditega materialiseerus see rõõmsavärvilise tahvlikesena kulunud jänkukõrvadega pesas. Andja hõõrus parasjagu oma haigetsaanud kätt ja kirus neid va tobedaid mitmekordseid paketrututusi, kui kellegi väike nina ennast teiselt poolt vastu klaasi surus. Olevus jäisel aknaplekil tardus silmapilguks paigale kui kummutiserval trooniv pühadekaunistus ja teine tilluke olend klaasi taga käitus samamoodi. Hetke vaatasid nad teineteist ja siis, nagu oleks keegi nõõrist tõmmanud, venisid nende suud kõikemõistvaks naeratuseks. Järgmisel silmapilgul oli punases vammuses ja vedrutaldadega saabastes pungil seljakotiga väikemees aknaplekilt juba kadunud.

Kolmandalt korrusest möödudes pistis ta jooksu pealt käe tollest uskmatute aknast sisse, krahmas kaasa sealsed pulgakommid ja libistas kullakarvalised šokolaadimedalid asemele. Riukalik pilk kõiketeadvates silmades, põristas ta pulgakomme trummipulkadena kasutades vastu linnumaja lumist katust ning torkas siis needsamad kommipulgad otsapidi söögimaja aknaaugust sisse. Kõige sellega toime saanud, õõtsutas ta ennast kõrvalolevale rõdule ning istus korraks rõduservale jalgu puhkama.

„Või et päkapikke pole olemas. Pähh!“ Ta vaatas üles öise taeva poole ja pilgutas laternavalguses oma tarku silmi. Laternavalgus kustus sekundiks ja süttis taas.

Pime sisenes koos saatjaga trammi. Rahvast oli palju, istekohti ainult üks (seda teadis ainult saatja). Saatja juhatas pimedat vabale istekohale ja ütles: „Istu siia,“ rohkem midagi selgitamata. Pime, arvates et saatja istub tema kõrvale, tahtis edasi istuda. Istuma asudes avastas ta aga üllatusega, et takistus on ees. Et aru saada, millega on tegu, kobas pime käega ja tundis kellegi põlvi. Jahmatus oli mõlemapoolne – istuja ei suutnud ilmselt aru saada, miks keegi tema sülle tahab ronida. Pime vabandas ja selgitas, et ta ei näe. Otsekui oma sõnade tõestuseks õngitses ta kotist ajakirja „Valguse kaja“.

„Näppamine“

Anneli Lõhmus

Pime saatjaga pesupoes. Saatjal oli ühteist vaja, pime käis temaga lihtsalt kaasas. Kui ostud tehtud ja kauba eest makstud, liiguti riiulite vahelt välisukse poole. Aga oh õudust – väljudes kostis äge piiksumine. Arvates, et see ei puutu neisse, astusid pime ja saatja edasi. Aga pimedale ei andnud piiksumine rahu ja ta küsis: „Äkki piiksume meie?“

Otsustati tagasi poodi minna. Poes läksid pime ja saatja müüja juurde: „Kas meie oleme kogemata midagi näpanud?“

Müüja kontrollis saatja koti sisu üle – kõik oli korras. Lõpuks avastas ta pimedat käekoti küljes riidepuuga rippuvad roosad aluspüksid...

Põhja-Eesti Pimedate Ühing

Tondi 8 A, Tallinn 11313
tel 674 8945
ppy@ppy.ee

Lõuna-Eesti Pimedate Ühing

Ringtee 1, Tartu 51013
tel 736 2349
mob 5193 2984
lepy@hot.ee

Ida-Eesti Pimedate Ühing

Jõesuu 27, Narva 20609
tel 359 4542
idapimedate.uhing@mail.ee

Pärnu Pimedate Ühing

Riia mnt 15, Pärnu 80019
tel 443 3664
jutams@hot.ee

Viljandimaa Pimedate Ühing

Posti 20, Viljandi 71004
mob 527 8151
kareharry@gmail.com

Läänemaa Nägemisvaegurite Ühing

Kastani 7, Haapsalu 90508
mob 5562 5123
laanemaa.nagemisvaegurid@mail.ee

Saaremaa Pimedate Ühing

Pikk 39, Kuressaare, Saaremaa 93812
tel 455 4515
anneuus18@hot.ee

Järvamaa Pimedate Ühing

Tallinna mnt.13, Paide 72713
mob 5341 0184
jarvakoda@hot.ee

Lääne-Viru Pimedate Ühing

Lille 8, Rakvere 44311

MTÜ Jumalalaegas

mob 5383 8129
www.laegas.ee
www.silmalaegas.ee

Pimedate Infoühing „Helikiri”

Jüri 54, Võru 65604
mob 504 0841
guido@helikiri.ee

Nägemispuuetega Inimeste Kohtla-Järve Ühing

natalja.smirnova2009@gmail.com

MTÜ Eesti Pimemassööride Ühing

Tondi 8a, Tallinn 11313
mob 5561 6818

Eesti Nägemispuuetega Laste Vanemate Liit (ENLVL)

Lootuse 90, Tallinn 11619
mob 5346 6135
enlvl.liit@mail.ee

MTÜ Nägemispuudega Inimeste Rehabiiteerimiskeskus (NIRK)

Tondi 8A, Tallinn 11313
jannejerva@hot.ee

SA Juht- ja Abikoerte Kool

Taara pst.12-1, Tartu 51005

